

Родіонова Т. В.,
старший викладач,
Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова,
м. Одеса, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ МІСЦЯ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ У КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІЙ НАУЦІ

У сучасній українській кримінально-правовій науці ознака «місце вчинення злочину» досліджувалось у працях Л.П. Брич , З.А. Загинеї, А.А. Музики та Є.В. Лашука, І.І. Присяжнюка та інших науковців. Праці згаданих науковців створюють необхідний фундамент для подальших досліджень поняття місця вчинення злочину. Проте вивчення цих праць та інших доступних нам джерел дозволяють дійти висновку, що у теорії кримінального права існують розбіжності в поглядах науковців на зміст ознак «місце вчинення злочину», «предмет злочину», «обстановка вчинення злочину», «спосіб вчинення злочину» тощо. Для розмежування цих ознак науковці застосовують різні методи і прийоми, зокрема, лінгвістичного тлумачення, інші методи кримінально- правової герменевтики. Однак застосування зазначених методів і прийомів часто призводить до неоднакового тлумачення ознак складів злочинів, що впливає на якість правозастосовної діяльності.

Передусім нагадаємо, що у раніше опублікованій статті ми описали певні закономірності та запропонували методичний інструментарій, які можуть бути основою створення методики розмежування понять «місце вчинення злочину», «предмет злочину» та «обстановка вчинення злочину». Зокрема, було доведено, що допоміжним методом розмежування цих ознак складу злочину є лінгвістичне тлумачення шляхом постановки відповідних питань: до іменника, що позначає предмет злочину, можна застосувати питання (*чого?*); місце вчинення злочину законодавець формулює так, що до нього можна поставити запитання (*де?*). Ми визнали обґрунтованим підхід, згідно з яким місце і час вчинення злочину постають компонентами обстановки. Якщо місце вчинення злочину завжди є складовою обстановки, то вказівка на останню

у тексті статті Особливої частини КК України буде свідченням наявності і певного місця вчинення злочину. Якщо ж законодавець передбачає у статті лише місце вчинення злочину, то це ще не означає автоматичної наявності обстановки як ознаки об'єктивної сторони складу злочину. Якщо при застосуванні лінгвістичного прийому тлумачення виявляється можливість одночасного формулювання до певної ознаки складу злочину двох питань - (*де?*) [місце] і (*коли?*) [час] - то це є свідченням наявності обстановки! вчинення злочину, оскільки з теоретичної точки зору обстановка охоплює і місце, і час вчинення злочину.

Спіраючись на встановлені закономірності та запропоновану методику, можна здійснити аналіз статей Особливої частини КК України на предмет виявлення тих із них, де законодавець безсумнівно використав ознаку «місце вчинення злочину», а не інші ознаки об'єкта або об'єктивної сторони злочину. Одночасно здійснимо відповідне розмежування аналізованих ознак складу злочину, особливо у тих випадках, де місце вчинення злочину можна сплутати з іншими об'єктивними ознаками складу злочину.

Візьмемо в якості прикладу злочин, передбачений ст. 151 КК України «Незаконне поміщення в психіатричний заклад». Суспільно небезпечне діяння описане законодавцем як «поміщення в психіатричний заклад завідомо психічно здорової особи» (ч. 1ст. 151 КК України). Згідно з наведеними положеннями на перший погляд може здатись, що місцем вчинення злочину має визнаватись *психіатричний заклад*, куди суб'єкт злочину поміщує завідомо психічно здорову особу. А чи насправді це так? Застосуємо описану вище методику лінгвістичного тлумачення. Щодо діяння «поміщення в психіатричний заклад завідомо психічно здорової особи» доцільним є використання не питання (*де?*), яке є характеристикою місця вчинення діяння, а питання (*куди?*) - «в психіатричний заклад».

Постановка інших питань: (*коли?*) [час вчинення злочину]; (*де!* і *коли!*) [обстановка вчинення злочину] - видається неприйнятною через відчутний лінгвістичний дискомфорт.

Тому за допомогою словосполучення «в психіатричний заклад» акцентовано лише на *векторі спрямованості діяння* суб'єкта злочину; у такий спосіб законодавець описує відповідне діяння, що карається за ст. 151 КК України, а не місце його вчинення.

Доволі складним для тлумачення у контексті розмежування об'єктивних ознак складу злочину постає термін «житло», який законодавець неодноразово використовує під час опису тих чи інших видів злочинів. Передусім це стосується злочину, передбаченого ст. 162 КК України «Порушення недоторканності житла». Науковці, які присвя-

тили спеціальне дослідження тлумаченню ознак цього злочину, дійшли висновків про те, що житло в цьому складі злочину постає предметом злочину, а не місцем його вчинення. Такий висновок став результатом застосування методу лінгвістичного тлумачення, про який уже згадувалось вище.

У такому разі, з точки зору теорії різновидів ознак складу злочину, ми маємо справу з негативною ознакою складу, що вказує на місце вчинення злочину. А це дозволяє дійти висновку про те, що кримінально караним може бути не лише вчинення дії у певному місці, але і вчинення дії не в тому місці, де цього вимагає закон.